

UN SISTEMA ECONÒMIC DE CENS LINGÜÍSTIC DE LLENGÜES MINORITZADES

L. GARCIA SEVILLA
ANTONI VALLÈS

Una de les primeres dificultats amb què hom topa, quan estudia els aspectes socials i psicològics de llengües com el català, és l'establiment del nombre de parlants, del cens lingüístic. A partir de l'assimilació del binomi estat-nació, en aquells estats plurinacionals on aquest fet no és reconegut, el problema del cens lingüístic esdevé irresoluble. Efectivament, d'una banda hom *no fa* el cens dels ciutadans que parlen una llengua diferent a la «nacionalment» usada per l'estat, com a sistema per a evitar l'evidència de la plurinacionalitat dels ciutadans de l'estat. Però, a més a més, tampoc *no fan* el cens dels ciutadans que usen la llengua «nacio-estatal», perquè aquest estat usa tota la seva força per a l'expansió de la llengua en qüestió i per tant pressuposa que tothom l'usa. Breu, el vehicle lingüístic usat al cens és justament la llengua «nacio-estatal». D'aquesta manera, tots els ciutadans d'un estat són considerats com parlants de la llengua «nacio-estatal».

Històricament, el primer cens modern fou fet als EUA el 1790, i fins el 1840 hom no féu preguntes sobre usos lingüístics. El Regne Unit tardà 70 anys, des del primer cens el 1801, a introduir al seu cens qüestions relatives als usos lingüístics (Lewis, 1981). A l'estat espanyol la situació és encara pitjor: hom no ha afegit mai com cal al cens qüestions relatives a les llengües no «nacio-estats», fora d'excepcions «provincials», com la del padró municipal del 1975 a Barcelona (Strubell, 1981). A més a més, la introducció de qüestions referents als usos lingüístics pot predeterminar els resultats, compareu les qüestions: «¿entiende el catalán?», amb «¿habla correctamente el catalán?», quan del castellà, vehicle dels cens, només s'espera un coneixement passiu, enteniment escrit, que després s'assimila a domini correcte. D'altra banda, la situació de minorització pot alterar les respostes dels censats en dues direccions oposades. Una seria la por a respondre que sí que hom usa la llengua minoritzada, per a evitar l'estigmatització minoritària. L'altra seria la «falsificació patriòtica» de dir que hom coneix perfectament la llengua minoritzada, sense ésser veritat, per tal d'inflar el cens de la llengua ofegada.

Veiem, doncs, que solucionar el problema del cens lingüístic, mitjançant els aparells de l'estat, implica reconèixer prèviament la realitat lingüística submergida, cosa que representa anar en contra d'un dels pilars de l'estat-nació. La solució paral·lela de fer el cens lingüístic mitjançant enquestes sociològiques és una solució massa cara per a organismes privats. Per això, quan hom emprèn una tasca així, aviat arriba a la conclusió que hauria d'ésser l'administració estatal qui la fes, i amb la qual cosa arribem al punt anterior. Una alternativa seria el registre fidel de les converses espontànies de la gent, al carrer, a la feina, etc. Però aquesta alternativa no és una mesura directa del cens lingüístic minoritzat, sinó el resultat complex del cens lingüístic real amb els usos lingüístics en emprar les llengües minoritzadora i minoritzada, juntament amb una llarga sèrie de variables relatives

a la situació interpersonal dels parlants. D'ací ve que propugnem l'ús de l'enquesta telefònica com a alternativa pràctica. La idea bàsica és detectar la llengüa usada *realment*, sense possibilitat d'engany. El present treball tracta de mesurar la fiabilitat i validesa d'aquest sistema.

Metodologia

A partir de la guia telefònica foren triats a l'atzar números telefònics, el primer i l'últim de cada pàgina. En respondre hom demanava «Què hi és en Gori?» en el cas de Ciutat de Mallorca (Garcia i Garau, 1973) o «Què hi és en Cinto?» en el cas de Sarrià (Papió i Roca, 1978). Les respostes de l'interlocutor eren classificades com «català», «castellà» o «d'altres», i hom, conversava, sempre en català, durant el temps necessari per a aconseguir classificar la seva resposta.

Fiabilitat test-retest

Fou estudiada a la Ciutat de Mallorca mitjançant dos sondeigs telefònics, un el mes de febrer del 1970 i un altre al mes de març del 1972. En ambdós casos, el dia era feiner, l'enquesta fou feta a partir de les 4 de l'horabaixa i foren fetes 110 telefonades en cada ocasió.

Validesa

En el cas de la Ciutat de Mallorca, els resultats de l'enquesta telefònica foren comparats, pels monolingües castellans, amb els resultats d'una enquesta feta l'any 1967 per a la revisió del Pla d'Ordenació Urbanística (POU) de la Ciutat (Garcia i Garau, 1973). En el cas de Sarrià (Sant Vicenç, Jesuïtes, Sagrat Cor i Elisabets) es contrastaren els resultats de 120 enquestes telefòniques a l'atzar amb els d'altres 120 visites domiciliàries, també a l'atzar, i fetes a partir de les 19 h., considerat la llengua de qui obria la porta (Papió i Roca, 1978).

RESULTATS

Fiabilitat test-retest

La taula I mostra els resultats de 220 enquestes telefòniques corresponents a dos sondeigs fets amb un interval de 2 anys a la Ciutat de Mallorca. Els resultats no són significativament diferents ($\chi^2 = 1,97$, gl = 2, NS.), cosa que indica l'alta estabilitat de les dades.

Validesa

Ciutat de Mallorca: A partir dels sondeigs telefònics foren calculats els intervals de confiança dels monolingües castellans: 22-28% (P < 0,05), límits que inclouen el 23,6% de monolingües castellans detectats per l'enquesta del POU.

Sarrià: La taula II mostra els resultats de les enquestes telefòniques (120) i de

TAULA I

	Català	Castellà	Altres	
1970	86 78,2%	23 20,9%	1 0,9%	110
1972	77 70%	32 29,1%	1 0,9%	110

$$\chi^2 = 1,96 \text{ N.S.}$$

Taula I. Freqüències observades en dos sondeigs telefònics independents i amb un interval de dos anys a la Ciutat de Mallorca. En despenjar el telèfon, l'enquestador, parlant sempre en català, mantenia la conversa fins a poder classificar la llengua del respondent.

TAULA II

	Català actiu	Català passiu	No català	
Domicili	79 65,8%	26 21,7%	15 12,5%	120
Telèfon	77 64,2%	22 18,3%	21 17,5%	120

$$\chi^2 = 1,36 \text{ N.S.}$$

Taula II. Freqüències observades en dos sondeigs independents, un de telefònic i un de domiciliari, fets al barri de Sarrià de Barcelona el 1978. En despenjar el telèfon, o en obrir la porta, l'enquestador, parlant sempre en català, mantenia la conversa fins a poder classificar el domini del català del respondent.

les domiciliàries (120). En aquest cas el comportament lingüístic ha estat classificat com: català actiu (parlen en català), català passiu (l'entenen però no el parlen) i no català (no l'entenen ni el parlen). Els resultats dels dos sistemes d'enquesta no són significativament diferents ($\chi^2 = 1,36$, gl = 2, N.S.).

Discussió

El sistema s'ha mostrat fiable i vàlid, almenys en els dos estudis realitzats. Això pot ésser degut a la bondat del sistema aplicat a llocs amb una apropiada densitat telefònica, cosa que fa que el mostratge de la població pel sistema tradicional i pel telefònic doni resultats semblants. Caldria estudiar la bondat del sistema en funció de la densitat telefònica, a fi d'establir-ne els límits de la seva aplicabilitat. Tanmateix, el sistema pot ésser aplicat ja a grans àrees dels Països Catalans i d'altres nacions en situació semblant, sense necessitat de desplaçament físic. D'aquesta manera, i des d'un despatx, poden construir-se mapes ciutadans, comarcals o re-

gionals de diversos nivells (passiu, actiu) de coneixement lingüístic, a partir dels resultats de la comunicació telefònica en la llengua no «nacio-estatal».

*Departament de Psicologia Mèdica
Facultat de Medicina.
Universitat Autònoma de Barcelona.*

BIBLIOGRAFIA

- GARCIA, L., Garau, V. *La llengua i l'escola a les Balears*. Obra Cultural Balear, Ciutat de Mallorca, 1973.
- LEWIS, E.G. *Bilingualism and bilingual education*. Pergamon Press, Oxford, 1981.
- PAPIÓ, C., ROCA, P. *Estudi del coneixement del català en el barri de Sarrià*. (Treball no publicat), 1978.
- STRUBELL, M. *Llengua i població a Catalunya*. La Magrana, Barcelona, 1981.